

SU/Eeva Poutiainen, Tuija Nopola

24.2.2022

Valtiontalouden tarkastusvirasto
kirjaamo@vtv.fi
Asianumero D/505/04.09.02/2021

Valtiontalouden tarkastusviraston lausuntopyyntö valtion eläkejärjestelmän ja muiden eläkejärjestelmien valtion vastuiden tarkastuskertomusluonnoksesta

Tarkastuskertomusluonnos

Valtiontalouden tarkastusvirasto on lähettänyt 8.2.2022 luonnoksen valtion eläkejärjestelmän ja valtion muiden eläkejärjestelmien vastuiden tarkastuskertomuksesta ja pyytänyt Eläketurvakeskuksen lausuntoa siihen. Lausuntoa pyydetään erityisesti esitetyistä suosituksista sekä pyydetään havaintoja ja kannanottoja ja varmistamaan, ettei kertomuksessa ole asia- tai tulkintavirheitä.

Tarkastuksen havainnot

Tarkastuksessa todettiin, että valtion eläketurvan hallinnointi ja valvonta on järjestetty lain ja muun sääntelyn mukaisesti ja että valtion maksuosuus tarkastetuissa eläkejärjestelmissä pohjautuu luotettaviin laskelmiin ja selvityksiin. Myös todettiin, että valtion tilinpäätöksessä eläkevastuun laskennassa käytetty diskonttokorko olisi tarkastuksessa saadun käsityksen mukaan vastaavalla tasolla kuin Suomessa yleisesti eläkevastuiden laskennassa käytetty diskonttokorko, mutta korosta ei ole tehty erikseen päätöstä, eivätkä sen määräytymisperusteet ole kaikilta osin läpinäkyviä.

Tarkastuksessa havaittiin myös, että valtion tilinpäätösnormisto ei velvoita muiden eläkejärjestelmien kuin valtion eläkejärjestelmän vastuiden esittämiseen ja todettiin, että nämä vastuut tulisi tunnistaa ja raportoida valtion tilinpäätöksellä.

Tarkastuksen suositukset

Valtiontalouden tarkastusvirasto suosittelee tarkastuskertomuksessa, että valtiovarainministeriö, Valtiokonttori ja sosiaali- ja terveysministeriö tunnistavat muista eläkejärjestelmistä aiheutuvat vastuut ja että ne raportoidaan osana valtion tilinpäätöksen liitetietoja. Lisäksi suositetaan, että valtion ja kirjanpitoyksiköiden tilinpäätöksen laadintaa koskeviin ohjeisiin lisätään määräykset eri eläkelaeista aiheutuvien vastuiden sisällyttämisestä tilinpäätökseen ja että valtion eläkevastuun laskennan perusteista ja laskennassa käytetävästä diskonttokorosta laaditaan päätös, joka sisältää perustelut diskonttokoron määräytymisestä.

SU/Eeva Poutiainen, Tuija Nopola

24.2.2022

Lausunto

Tarkastuskertomusluonnoksessa on todettu, että valtion eläkevastuiden laskennassa käytetty diskonttokorko 2,7 prosenttia on vastaavalla tasolla kuin Suomessa yleisesti eläkevastuiden laskennassa käytetty diskonttokorko. Tämä korko kuvastaa indeksikorotusten päälle tulevaa korkoa. Eli se vastaa yli 3 prosentin reaalista diskonttokorkoa.

Esimerkiksi työntekijän eläkelakia (TyEL) vakuuttavat eläkelaitokset käyttävät vastuidensa laskennassa 3 prosentin nimelliskorkoa (rahastokorko). Aiemmin tämä korko oli 5 prosenttia, mutta se alennettiin vuonna 1997 nykyiselle tasolle korkotason alentumisen vuoksi.

Tämän jälkeen korkotaso on edelleen alentunut tuntuvasti ja rahastokorko ylittää nykyisin selvästi käyvät korot. Korkean rahastokoron ongelmaan on haettu ratkaisua muutamia vuosia. Eräs mahdollisuus olisi ollut rahastokoron alentaminen entisestään. Tähän ei kuitenkaan päädytty. Sen sijaan sosiaali- ja terveysministeriössä on valmisteilla hallituksen esitys, joka mahdollistaisi TyEL-eläkelaitosten tuottovaateen alentamisen alle 3 prosentin tason, jos eläkelaitosten vakavaraisuus heikkenisi merkittävästi.

Eläketurvakeskuksen vuoden 2019 pitkän aikavälin laskelmissa¹ eläketuottojen reaalituotto-oletus on 2,5 prosenttia vuoteen 2028 saakka ja 3,5 prosenttia vuodesta 2029 eteenpäin. Tämä oletus vastaa arviota odotettavissa olevista tuotoista eläkevaroille, eli kyseiseen tuotto-oletukseen ei sisälly tilinpäätösten varovaisuuden periaatetta.

Raportissa esitetään karttuneiden eläkkeiden nykyarvo siten, että tulevat jo karttuneet eläkemenot diskontataan yllä kuvatulla tuotto-oletuksella, sekä yhden prosenttiyksikön matalammalla tuotto-oletuksella. Eläkkeiden rahoituslaskelman tuotto-oletuksen käyttäminen diskonttokorkona on raportin eri tarkasteluiden sisäisen johdonmukaisuuden ja vertailtavuuden kannalta perusteltua. Mutta on syytä huomata, että tässäkin kohdassa korko-oletus ei noudata varovaisuuden periaatetta.

Eläketurvakeskuksen Tilastokeskukselle toimittamissa eläkekarttumalaskelmissa on kolme vaihtoehtoista oletusta reaalille diskonttokorolle: 1, 2 ja 3 prosenttia. Siten Eläketurvakeskus ei käytä 3,5 prosentin diskonttokorkoa laskelmissaan kuten tarkastuskertomusluonnoksen sivulla 20 on kerrottu.

¹ Tikkanmäki, H. & Lappo, S. & Merilä, V. & Nopola, T. & Reipas, K. & Sankala, M. (2019) Lakisääteiset eläkkeet – pitkän aikavälin laskelmat 2019. Eläketurvakeskus.

SU/Eeva Poutiainen, Tuija Nopola

24.2.2022

Raportissa todetaan (sivulla 15), että valtion osuus on kasvanut Eläketurvakeskuksen ennusteita nopeammin. Näin on käynyt, koska vakuutetut yrittäjän eläkelain (YEL) mukaiset työtulot ovat kehittyneet odotettua hitaammin. On tärkeää huomata, että valtio rahoittaa YEL:n kuluista sen osan, johon maksutulo ei riitä. Valtion YEL-osuus on siis kahden suuren luvun erotus (YEL:n kulut ja maksutulo). Tämän vuoksi verraten pienetkin heilahtelut maksutulossa tai eläkemenossa vaikuttavat suhteellisesti ottaen paljon valtion YEL-kuluun. Toisin sanoen YEL:n valtion osuus on vaikeasti ennustettavissa oleva suure.

Tarkastuskertomusluonnoksessa sivulla 8 on mainittu, että tarkastukseen ei sisällytetty muita euromääräisesti vähäisempiä eläke-etuuksien kustannuksia, mutta tulokset ja johtopäätökset koskevat niitä soveltuvin osin. Tällä viitattaneen esim. lain valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta (VEKL) aiheuttamiin kuluihin. VEKL-kulut ovat tällä hetkellä vähäiset (vuonna 2020 noin 10,9 miljoonaa euroa), mutta tulevaisuudessa kasvaisivat vuoteen 2085 mennessä noin 1,5 miljardiin euroon vuodessa (vuoden 2017 rahassa)¹.

Joitain teknisluonteisia huomautuksia ja korjausehdotuksia on toimitettu erillisessä tiedostossa.

Eläketurvakeskuksella ei ole muita huomioita tarkastuskertomusluonnokseen tai sen suosituksiin.

Eläketurvakeskus

Allan Paldanius

Ismo Risku